

УДК 338.45:005.336(477)

Касьян Л. Е.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Київського національного університету технологій та дизайну*

Kasyan L. E.

*Post-graduate of Department of Enterprise Economics
Kyiv National University of Technologies and Design*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

SITUATION AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF LIGHT INDUSTRY IN UKRAINE

Анотація. У роботі досліджено стан підприємств легкої промисловості України. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку підприємств легкої промисловості України, зокрема шкіряних підприємств. Виявлено потенціал та перспективи розвитку шкіряної промисловості України та легкої промисловості в цілому.

Ключові слова: легка промисловість, виробництво, обсяги реалізації, промислова продукція, шкіряне підприємство.

Вступ та постановка проблеми. Легка промисловість – найбільш глобалізована галузь у світі. У багатьох країнах вона формує бюджет країни та наповнює внутрішній ринок продукцією власного виробництва. В Україні протягом останніх років легка промисловість постала перед проблемами, які призвели до погіршення показників її діяльності. До основних причин можна віднести фінансову кризу, нерівноправність у системі оподаткування, існування «тіньового» імпорту, що призводить до зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та споживчого попиту, що, своєю чергою, може призвести до руйнівних наслідків.

Починаючи з 1990 р. галузь легкої промисловості в Україні характеризувалася негативними тенденціями розвитку, а її частка в загальній структурі виробництва скоротилася більш ніж у 13 разів: якщо в 1990 р. вона становила 10,8%, то в 2014 р. – лише 0,7%.

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного розв'язку як із боку держави, так і з боку самих підприємств. Тому актуальним є питання аналітичної оцінки сучасного стану ринку легкої промисловості України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку легкої промисловості досліджували в своїх роботах Т.В. Гавриленко, О.І. Гарафонова, Ю.В. Гончаров, І.А. Ігнатієва, В.В. Лойко, І.І. Поліщук, Т.М. Янковець та ін. [1; 2]. Проте для вирішення проблем рецесії промисловості України необхідно продовжувати досліджувати діяльність підприємств легкої промисловості та промисловості в цілому.

Метою даної роботи є дослідження стану легкої промисловості України та визначення перспектив розвитку даного виду економічної діяльності.

Результати дослідження. Українська легка промисловість сьогодні є багатогалузевим комплексом із виробництва товарів народного споживання. Вона забезпечує приблизно 150 тис. робочих місць. Цей соціально вагомий сектор економіки орієнтований на кінцевого споживача. Потенціальні можливості підприємств легкої промисловості дозволяють виробляти широкий спектр товарів, здатних задовольнити весь попит внутрішнього ринку. На підприємствах, розташованих у всіх регіонах України, зосереджено близько 7% загальної чисельності промислово-виробничого потенціалу промисловості і 2,4% виробничих фондів.

У галузі легкої промисловості функціонує понад 10 тис. підприємств, із них: у текстильній промисловості – близько 2,5 тис. , у виробництві готового одягу і хутра – близько 6 тис. , шкіри і шкіряного взуття – близько 1,5 тис. Практично всі підприємства легкої промисловості приватизовані, а ті, що знаходяться в державній власності, становлять менше 1%.

Промисловість складається з 17 підвидів економічної діяльності, має значний виробничий потенціал, здатний виробляти широкий спектр товарів широкого вживання і промислового призначення. Водночас легка промисловість пов'язана з багатьма суміжними виробництвами й обслуговує весь господарський комплекс країни.

Протягом останніх років промисловість України, зокрема легка промисловість, зазнала ряд проблем, які привели до погіршення показників її діяльності. До основних причин можна віднести фінансову кризу, нерівноправність у системі оподаткування, існування «тіньового» імпорту, що приводить до зниження конкурентоспромож-

ності вітчизняних підприємств та споживчого попиту, що, своєю чергою, може призвести до руйнівних наслідків.

У 2008 р. Всесвітній економічний форум спільно з Фондом «Ефективне управління» вперше презентував звіт про конкурентоспроможність України. У звіті проаналізовано сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності країни, а також надано оцінку конкурентоспроможності українських регіонів.

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму за 2015–2016 рр. Україна посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши три позиції за рік (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності [3]

2010-2011 (139 країн)	2011-2012 (142 країн)	2012-2013 (144 країн)	2013-2014 (148 країн)	2014-2015 (144 країн)	2015-2016 (140 країн)
89	82	73	84	76	79

Після періоду відносного покращання рейтингу в 2010–2015 рр. (89-е, 82-е, 73-тє, 84-е і 76-е місце відповідно) країна наближається до дев'ятої десятки країн, де вона перебувала до цього. Як і в рейтингу за минулий рік, Україна знаходиться в групі латиноамериканських та африканських країн, що розвиваються. Нашими безпосередніми сусідами за рейтингом конкурентоспроможності є Гватемала і Таджикистан.

Припускається, що конкурентоспроможність країни не повинна залежати від тимчасових економічних шоків, проте фінансова криза та військові дії негативно позначилися на багатьох країнах. Економіка України постраждала більше за інші країни регіону (Польща, Білорусь, Туреччина та ін. [4]) – падіння ВВП у 2014 р. склало 6,8%.

Саме внутрішній ринок продукції легкої промисловості в більшості країн складає вагомий відсоток у ВВП, податкових та інших надходженнях до бюджету. Легка промисловість відіграє значну роль в економіці багатьох країн світу, таких як Португалія – частка у ВВП складає 22%, Китай – 21%, Італія – 12%, на відміну від Німеччини – 6% та США – 4%.

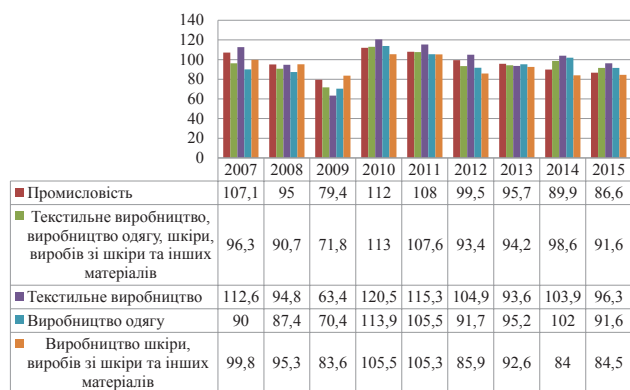

Рис. 1. Індеси промислової продукції України за видами діяльності в 2007–2015 рр., % [5]

В Україні з 1991 до 2015 р. обсяги виробництва продукції легкої промисловості зменшилась майже в 13 разів. Аналіз основних підвидів економічної діяльності легкої промисловості за 2015 р. у порівнянні з 2014 р. показав, що найбільший спад виробництва (на 15,5%) спостерігався у

виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Скорочення виробництва за шкіри та хутра передусім пов'язане з перенасиченням внутрішнього ринку відповідними імпортними товарами, переважно китайського та турецького виробництва. Найменший спад виробництва в тому ж році відбувся в текстильному виробництві, це пов'язано із відновленням роботи найбільших виробників тканин через військові дії на сході країни і збільшення попиту на військову форму та витратні товари для солдат (рушники, ковдри, маскувальні сітки та ін.).

Зниження попиту на вітчизняну продукцію легкої промисловості серед товарів широкого вжитку зумовлено насамперед високою собівартістю вітчизняних товарів легкої промисловості (унаслідок зростання цін на сировину та енергоносії, через дорогі банківські кредити), що створило велику різницю між цінами на товари та купівельною спроможністю населення, а також суттєвою часткою імпортних товарів, які ввозяться контрабандою. За даними Укрлєгпрому, легальний імпорту товарів легкої промисловості щорічно перевищує вітчизняне виробництво. Це можна пояснити відсутністю нормативно-правового забезпечення щодо стимулювання вітчизняного виробництва.

Прибутковість промислових підприємств, зокрема підприємств легкої промисловості, за 2008–2015 рр. можна побачити на рис. 2.

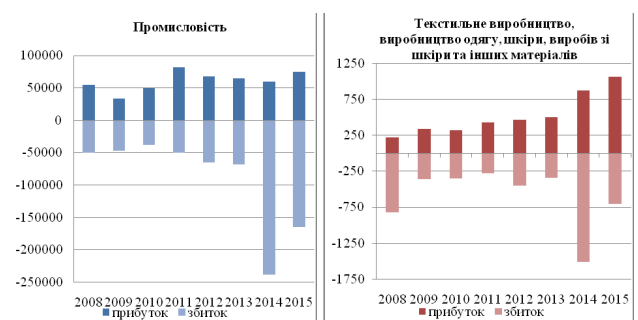

Рис. 2. Чистий прибуток (збиток) великих та середніх підприємств за видами промислової діяльності, млн. грн. [5]

За останні роки спостерігається позитивна тенденція росту прибутків підприємств легкої промисловості.

На рис. 3 можна побачити частку прибуткових/збиткових підприємств промисловості.

Рис. 3. Частка великих та середніх підприємств за видами промислової діяльності, які одержали прибуток/збиток [5]

Лише близько 60% підприємств промисловості за 2008–2015 рр. є прибутковими. Проте текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів є більш прибутковим. За 2008–2014 рр. 60–70% підприємств останнього виду економічної діяльності отримували прибутки, а в 2015 р. – 82,3% підприємств.

Сьогодні результати діяльності суб'єктів промисловості значною мірою залежать від використання ефективних ринкових механізмів управління та розвитку під-

приємницької діяльності. Проте тривала криза, низький рівень матеріально-технічної бази виробництва не дають можливості повною мірою покращити макро- і мікропоказники нашої промисловості та підвищити конкурентоспроможність продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Галузь легкої промисловості, продукція якої спрямована на якісне задоволення індивідуальних потреб споживачів, є суттєвим та необхідним сегментом виробничого комплексу України, виступає одним із показників добробуту населення країни та забезпечує значні надходження до бюджету. Вагомий економічний статус легкої промисловості впливає на загальний рівень національної економіки та місце країни в системі світового господарства. Для ефективної діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища необхідне формування організаційно-економічного механізму на базі систематичного вивчення ринку та дослідження потреб споживачів. Це потребує детального аналізу системи стратегічного управління підприємствами, адаптованої до проблем розвитку економіки України, її трансформації на ринкових засадах та формування стратегічних поглядів щодо покращання діяльності підприємств, які б відповідали підприємницькому середовищу виробничого комплексу.

Протягом останніх років легка промисловість України зіткнулась із рядом проблем, які призвели до стійкого погіршення показників її діяльності. Основними причинами показників стали фінансова криза, нерівноправність у системі оподаткування, існування так званого «сірого» імпорту, що поряд зі зниженням конкурентоспроможності вітчизняних товарів та споживчого попиту на них можуть призвести до руйнівних наслідків.

За даними Державного комітету статистики України, у 2014 р. легка промисловість понизила свої показники на 1,4%, хоча в 2013 р. її спад становив 5,9%, що можна вважати позитивною тенденцією. Проте якщо подивитись на легку промисловість у розрізі, то можна побачити, що не всі види економічної діяльності однаково реагують на економічну ситуацію в країні. Так, текстильне виробництво та виробництво одягу в 2014 р. мало приріст на 3,9% та 2,0% відповідно, хоч і мало негативні показники (зниження на 6,6% та 4,8% відповідно) в 2013 р. Проте дублення шкір і оздоблення шкіри, виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів, вичинка та фарбування хутра зросли на 13,2% у 2013 р., а в 2014 р. – знизилось на 18,6%. Лише ткацьке виробництво та виробництво взуття мало стабільну тенденцію до зниження в останні роки. Це й зумовило загальне спадне враження від легкої промисловості. Основною причиною таких змін варто вважати збільшення специфічних потреб військових на внутрішньому ринку країни.

Шкіряна промисловість після текстильної є найважливішим підвидом економічної діяльності легкої промисловості. Це старий вид економічної діяльності в Україні. Загалом у країні працюють близько 150 малих і великих шкіряних підприємств різної форми власності. Шкіряні підприємства є в Харкові, Києві, Львові, Василькові (Київська область), Бердичеві, Миколаєві. Штучну шкіру виготовляють у Києві, Тернополі, Запоріжжі, Луцьку, шкірзамінники – в Одесі.

Загальні річні обсяги виробництва шкіри протягом останніх шести років коливаються в межах 2,5–4 тис. кв. м шкіри. Виробництво шкіри в Україні експортоорієнтоване на такі країни, як Білорусь, Китай, Франція, Індія, Італія, Польща, Росія.

Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів відносно всієї про-

мисловості займає 0,7–0,8% обсягів реалізованої продукції за аналізований період (рис. 4).

Рис. 4. Графік обсягів реалізованої промислової продукції в 2010–2014 рр. [6]

На сьогодні ринок шкіряних товарів перебуває в стані рецесії. Основною мірою на дану ситуацію вплинула економічна криза 2009–2010 рр., політично-економічна ситуація та військові дії на території України 2013–2015 рр., які призвели до зниження платоспроможності покупців, а відповідно, і до зниження попиту на шкіру та продукцію зі шкіри як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках.

Ще одним фактором, який значною мірою вплинув на зниження попиту на продукцію вітчизняного виробництва, стало постійне посилення позицій імпортерів на ринку України. Зокрема, основним імпортером шкіряної продукції є Китай, обсяги імпорту якого становлять 69% шкіряної продукції в грошовому вираженні.

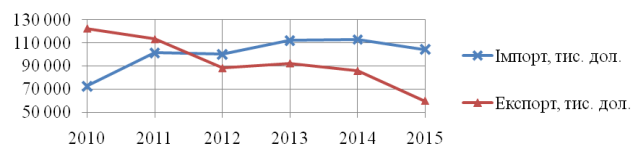

Рис. 5. Графік імпорту та експорту шкур та шкіряних товарів за 2010–2015 рр. [7]

Із графіку (рис. 5) видно, що експорт шкур та шкіряних товарів постійно знижується. У 2010 і 2011 рр. експорт перевищував імпорт на 50 139 тис. дол. і 11 988 тис. дол. відповідно. Проте в 2012 р. кількість імпортованих товарів перевищила експорт на 11 966 тис. дол., і тенденція до більшої кількості імпортованих товарів збереглась.

Таким чином, із наведеної інформації видно, що українські підприємства легкої промисловості мають достатній потенціал для збільшення обсягів випуску продукції, але вони не в змозі конкурувати із закордонними виробниками, що мають, беззаперечно, кращу фінансово-інвестиційну базу, використовують сучасну техніку та нові технології. Усі ці переваги особливо відчутно проявляються у сфері стандартних, недиференційованих товарів, таких як одяг, взуття та ін.

Проте на рівні державного регулювання можна було б вирішити надмірний імпорт дешевих і не надто якісних товарів і простимулювати вітчизняного виробника до заповнення ринку, а споживача – до купівлі якісних, хоч і дорожчих, товарів.

Висновки. На нашу думку, варто впроваджувати зарубіжний досвід, концепції та механізми стратегіч-

ного управління. Але вони можуть бути високоефективними лише в тому випадку, якщо це дійсно прогресивний досвід, який використовується з урахуванням умов конкретного підприємства. Крім того, стратегічні управлінські системи (підходи, методики, комп'ютерні програми) повинні бути достатньо гнучкими для адаптування до

раптових змін зовнішнього оточення. При цьому слід зважати на те, що багато підприємств перехідного періоду є вже не соціалістичними, але ще не ринковими, і висока динамічність економічних умов, в яких вони функціонують, суттєво ускладнює процес прийняття стратегічних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ: [монографія] / І.М. Грищенко [та ін.]; за ред. Ю.В. Гончарова. – К.: КНУТД, 2011. – 332 с.
2. Поліщук І.І. Моніторинг діяльності промислових підприємств як фактор інтенсивності їх розвитку / І.І. Поліщук, В.В. Шарко // Науковий вісник ХДУ. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 6. – Ч. 3. – С. 82–86.
3. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>.
4. Всесвітній банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Асоціації «Укрлегпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrlegprom.org.ua/statistika_analitika_ukrlegpromu.html.
7. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>.

Анотація. В роботі досліджено состояние підприємств легкої промисловості України. Проаналізовані сучасні тенденції розвитку підприємств легкої промисловості України і шкіряних підприємств в частині. Обнаружені потенціал і перспективи розвитку шкіряної промисловості України і легкої промисловості в цілому.

Ключевые слова: легкая промышленность, производство, объемы реализации, промышленная продукция, кожевенное предприятие.

Summary. In article was explored the state of light industry of Ukraine. Modern lines of development of light industry enterprises of Ukraine and in particular leather enterprises were analyzed. Potential and development prospects of Ukraine's leather industry and light industry in general were discovered.

Key words: light industry, production, sales volumes, industrial products, leather enterprise.